

BİZANS TARİHİ

ÇARPIŞMA

BİZANS ORDUSUNDA TAKTİK,
TALİM, PLANLAMA VE
ORGANİZASYON

Çeviri: Hüseyin Uçar

NIKEPHOROS PHOKAS

ÇARPIŞMA

İmparator Lord Nikephoros

Çarpışma ile ilgili talimatlar vermek niyetinde olsak da şu anda doğu bölgelerinde pek uygulama fırsatı bulamayabileceğimizi aklımızda tutmamız gerekiyor. Çünkü gerçek tanrımız Mesih, İsmailoğullarının gücünü ve kuvvetini kırdı ve onların saldırılarını geri püskürttü. Yine de bir zamanlar bildiklerimizi unutturan zamanın bu yararlı bilgiyi silmemesi için yazıya geçirmeye karar verdik. Böylece, gelecekte Hristiyanların bu bilgiye ihtiyaç duyacağı bir durum hasıl olursa, tüm ulusa olduğu gibi onu kullanma sorumluluğuna sahip olanlara da yardım etmek için hazır bulunacaktır.

Bu bilgiyi sadece duyarak değil, bir miktar deneyimden çıkardığımız derslerle edindik. Bize bu yöntemi öğreten ve eğiten adamları onu icat edenler olarak addedebilirsiniz. Daha sonra kendimiz, elimizden geldiğince uygulamaya koyduk neredeyse bir parçamız hâline getirdik. Bu yöntem şöyle bir avantaja sahiptir. Bunu kullanan bazı kumandanlar küçük bir savaş kuvvetiyle harika ve gerçekten dikkat çekici sonuçlar elde ettiler. Bir örnek vereyim. Her şey Kilikyalıların ve Hamdan'ın¹ lehine iken Roma ordusu, düzeni yeniden tesis etme cesareti ve

---

¹ Halep Emiri Seyfüddeve el-Hamdani (945-967)

gücünü bulamamıştı. İşte o zamanın en iyi komutanlarından birisi, yalnızca kendi temasının adamlarıyla birlikte zekasına güvenerek ve bunları deneyimleyerek kendi başına durumu kontrol altına aldı. Bunu küçük bir savaş kuvvetini büyüğüne tercih ettiğimiz için veya bu yöntemin diğer tüm stratejilerden ve taktiklerden iyi olduğunu düşündüğümüzden değil, en iyi komutanlar için oldukça faydalı olduğunu kanıtladığından söylüyoruz. Düşmanla direkt olarak karşı karşıya gelemeyecekleri bir durum olduğunda bu yöntemi uygulayabilirler ve hem kendilerini hem de ülkelerini zararlardan korurlar.

Bildiğim kadarıyla bu yöntemi mükemmelliğin zirvesine çıkararak kişi Kutsal Sezar Bardas'tır.² Büyük eski komutanları saymak istemiyorum ancak kendimi, bizim zamanımızda herkesin bildikleriyle sınırlayacağım. Bu yöntem tamamen ortadan kalktığına onu tekrar gün yüzüne çıkaran Bardas oldu. Bardas, Tarsus sınırlarındaki Kapadokya ve Anatolikon *themalarında* komutanken, Tarsus ve Kilikya'nın geri kalan kuvvetlerine binlerce defa zarar vermiş ve onlara karşı büyük başarılar kazanmıştır. Her ne kadar tecrübe ile çok şey kazanmış olsam da ben de onun tarafından bu yöntemle eğitildim. Bardas'tan başka, lakabı Maleinos olan soylu Constantin de vardı. Constantin, uzun yıllar boyunca Kapadokya'nın komutanı oldu ve bu yöntemi düzenli olarak kullanıp müthiş sonuçlar elde etti.

Bu yöntemi üst düzeye çıkaran saygıdeğer İmparator Lord Nikephoros da onlar arasındaydı. Komutan olduğu ve bunu uyguladığı zamanlarda pek çok hayranlık uyandıran işe imza atmıştır. Tabiri caizse binlerce defa düşmanı bozguna uğrattığı büyük ordularını biçti. Onun komutanlığı dönemindeki yiğitliklerini açıklamamız veya listelememiz, çok fazla oldukları

² Bardas Phokas: Bizans tarihinde önemli bir yeri olan Anatolikon ve Kapadokya *theması* komutanı.

ve çok iyi bilindikleri için okuyucuya sıkıcı gelebilir. Taktik uygulamanın ne kadar faydalı olduğunu gördü ve buna yönelik talimatların herkesin yararına olacak şekilde yazıya dökülmesi gerektiğine karar verdi. Yöntemi olabildiğince doğru açıklayıp bizden sonra gelecek nesillere aktarma görevini de bana emanet etti. Sadece doğuda geçerli olan taktikleri değil batıda faydalı olabilecek şeyler hakkında da yazmalıyım. Çünkü orada da uzun süre birliklere komuta edip deneyim kazandım ve bu deneyimler bir parçam hâline geldi. Fakat bu husus başka bir yerde ayrıca işlenecektir. Şimdiki gayemiz doğuyu ele almak. O hâlde şimdi, onun emirlerine uyararak ve her zaman iyi niyetli insanlara bahşedilen Tanrı'nın rahmetine güvenerek konumuza başlayalım.

GÖZETLEME NOKTALARINA VE BİRBİRİNDEN NE KADAR UZAKTA OLMALARI GEREKTİĞİNE DAİR

Geniş sınır bölgelerinin sorumluluğunu üstlenen ve dağ geçitleri üzerinde yetki sahibi olan komutanlar Romalıların topraklarını güvende tutmak ve düşman saldırılarından gelen zararlara karşı korumak için her türlü aracı kullanmalı, her adımı atmalı, çalışmaktan ve savaşmaktan asla geri durmamalıdır. Bunun için fiziksel durumu iyi, işinin ehli ve yolları çok iyi bilen nöbetçiler yerleştirmelidir. Düşmanla sınırda yüksek ve engebeli dağlar varsa, üzerlerine gözetleme kuleleri yerleştirmelidir. Nöbetçiler için kuleler arasındaki uzaklık yaklaşık üç veya dört mil olmalıdır.³ Düşmanın harekete geçtiğini gördüklerinde derhâl aceleyle bir sonraki istasyona gitmeli ve gözlemlerini rapor etmelidirler. Bu adamlar sırayla bir sonraki istasyona koşmalıdırlar. Bilgiler bu şekilde daha düz bir ara-

³ 1 mil yaklaşık olarak 1.6 km.

zide bulunan süvari karakollarına ulaşacaktır. Daha sonra da komutanı bilgilendireceklerdir.

Adamlar, on beş gün boyunca yolları gözlemeli ve yanlarında bu süreye yetecek kadar erzak getirmelidir. Askerlerin listeleri dikkatli bir şekilde hazırlanmalı ve subaylar tarafından belirlenmelidir ki böylece görevdeki adamların nöbetlerini devralmak için yedekler gönderilebilsin. Listelenen tüm askerler düzenli olarak gönderilmeli ve hiç kimsenin çirkin çıkarlar uğruna subaylar tarafından evde bırakılmasına izin verilmemelidir.

Nöbetçiler düşmanın konuşlanabileceği yerleri aramalıdır. Bu yerler genellikle arazinin düz olduğu ve bol miktarda su bulunan yerlerdir. Diğerleri de dar geçitleri ve geçilmesi zor olan nehirleri aramalıdır. Bu yerleri dikkatle himaye ederlerse düşman gizli gizli çıkış yapamaz. Nöbetçilerin, bölgelerini dikkatli ve gevşemeden koruyup korumadığını kontrol etmek için güvenilir ve çok deneyimli adamlar gönderilmelidir. Belirlenen tam nöbetçi sayısı, hiçbir eksik olmadan yola çıkmalıdır. Yolları korumak ve gözetlemekle görevlendirildikleri yerleri terk etmemelidirler. Aynı noktada uzun süre kalmamalı, dönüşümlü olarak farklı yerlere gönderilmelidirler. Aksi takdirde, aynı yerde uzun süre kalmaları durumunda düşman tarafından tanınıp kolayca yenilebilirler.

YOLDAKİ GÖZETLEME NOKTALARINA VE CASUSLARA DAİR

Nöbetçiler, yollarda mutlak bir rol oynar. Komutan ayrıca bunlara da önem vermeli ve karakolları uygun noktalara yerleştirmelidir. Böylece nöbetçiler, düşmanın harekete geçtiğini yollardaki bu noktalardan öğrenirler. Komutan, düşmanın hareketi ve seçeceği yol hakkında önceden bilgi edinerek avantaj sahibi olur. Ayrıca nöbetçiler ve gözcüler tarafından ikaz

edilen yerel halk, korunaklı bölgelere hayvanlarıyla birlikte sığınabileceklerdir.

Ermeniler nöbetçilik görevini oldukça kötü ve dikkatsiz bir şekilde yerine getirdikleri için, nöbetçilik yapacakları Ermeni *themalar*ının sınırlarında eski zamanlardan beri uygulanan düzenlemelere riayet gösterilmelidir. Yetkin adamlar nöbetçi olarak seçilip kaydedilmelidir ve ordu için ayrılan fondan ücretleri ödenmelidir. Her ay, belirlenen ödeneği almaları ve dönüşümlü çalıştırılmaları gerekir. Görevleri, düşmanın yaklaşabileceği yolları muhafaza etmektir.

Ancak maaş ve aylık ödemeye bile bu adamların nöbetçilik görevini iyi yapabilmeleri pek olası değildir çünkü ne olursa olsun onlar Ermeni'dir. O hâlde, düşmanın hareketleriyle alakalı bilgi alabilmek için keşif kollarına güvenmeliyiz. Ermenilerin *tasinarios* (τασιναρίους) olarak adlandırdığı iyi ve cesur *trapezitaslar* (τραπεζίτας)⁴ seçilmelidir. İsimleri kayıtlara geçirilmelidir. Üstlerine hem cesur hem de yollar ve Suriye kırsalı hakkında ilk elden bilgisi olan memurlar atanmalıdır. Bu adamlar, mütemadiyen düşman topraklarına hızlıca hücum edip zarar vermek ve yakıp yıkmak için gönderilmelidir. Eğer mümkünse birkaç esir yakalayıp komutana getirmelidirler. Böylece düşmanın hareketleri ve planları hakkında esirlerden bilgi alınabilir.

DÜŞMAN HAREKETLERİNE VE ARAZİYİ ÖNCE DEN ELE GEÇİRMEYE DAİR

Düşmanın harekete geçtiğini öğrenen komutan kendi birliklerini toplamalı, silahlandırmalı ve sınır bölgelerine ilerlemelidir. Bütün süvari kuvveti, düşmanın kısa süre içerisinde

⁴ Keşif ve baskınla görevli hızlı ve küçük birlikler.

çıkacağı yola doğru yönelmelidir. Eğer yalnızca küçük bir düşman kuvvetinin yolda olduğu bilgisini edinir de piyadeyi toplayıp organize edebilirse, düşmanın karşısına çıkmak için ivedi olmalı ve piyadelerin süvarilerle birlikte onları bozguna uğratmasını sağlamalıdır.

Piyade, dar ve zorlu zeminde savaşabilir. Dolayısıyla dağların tepelerini önceden işgal etmek ve tutmak için onlardan faydalanılmalıdır. Arazi elverişliyse piyade birlikleri her iki tarafta da konuşlandırılmalıdır. Süvari manevraları için de uygun olan noktalarda süvariler piyadelere katılmalıdır. Düşman, hazırlıklarımızı ve geçitleri işgal ettiğimizi duyunca ya ilerleyişini yavaşlatacak ya da Tanrı'nın yardımıyla yenilecektir. Arazinin her iki taraftan da saldırmak için uygun olmadığı, yalnızca tek bir tarafın uygun olduğu durumlarda ise bu yüksek kısım önceden tutulmalıdır. Uygun olmayan ve yüksek bir tepeden saldırı yapmamıza izin vermeyen, ancak yolun kademeli olarak yükseldiği, engebeler ve küçük akıntılarla daraldığı yerlerde, piyade birlikleri daha yüksek bir yerde konumlandırılmalıdır. Yol ele geçirilmeli, kalkan ve mızraklarla kapatılmalıdır. Bunların arkasında okçular, taş atabilen adamlar ve sapancılar olmalıdır. İlkinin arkasında durmak için ikinci bir hat oluşturulmalı ve hattın iki tarafında ortada yolu koruyan mızraklı adamlar, hafif silahlı birlikler ve sapancılar bulunmalıdır.

Ana yolu koruyan hattın uzağında, sağında veya solunda, sınır muhafızlarının *atrapoi* (ἀτραπούς)⁵ dedikleri başka türden yollar olduğu söylenirse, bunlar da piyadeler tarafından zaptedilmeli ve sıkı bir şekilde korunmalıdır. Aksi hâlde düşman, ana yolu çok sayıda birliğin güvenli bir şekilde koruduğunu gördüğünde bu yan yollardan birine yönelecektir. İyi bir şekilde korunmazsa düşman bunları bir geçiş yolu bulmak için

⁵ Kestirme yol, patika.

kullanacak ve birliklerimizin yanından veya arkasından sızarak Roma ordusuna karışıklık ve korku salacaktır. Ancak iki taraf da sıkı bir şekilde korunursa düşman ya savaşa girer ve Tanrı'nın yardımıyla utanca gark olur ya da dehşete düşüp birkaç gün uzaklıktaki başka bir yola sapar.

Düşmanlar, daha sonra iki problemle karşı karşıya kalır. Birincisi, kamplarından ve düzgün yoldan uzaklaşarak yıpranırlar. Onları mahvedecek olan ikincisi ise Romalılar onlarla savaşa girmek için daha cüretkâr ve hevesli hâle gelirken, moralleri bozulur ve umutsuzluğa düşerler. Geçmişte Hamdan'ın oğlu Ali'ye, saygıdeğer ve kutsal imparator Konstantin Porphyrogenitus'un⁶ saltanatında iki defa; onun oğlu kutsal imparator Romanos'un⁷ saltanatında ise üç defa yaşanan şey işte buydu. O zaman aslında herkes, Mesih'in düşmanlarının tamamen yok edilmesi hakkında her şeyi biliyordu. Tarsuslular ve Kilikya toprakları, dönemin her şeyi çok iyi planlayan komutanları tarafından, geçitler sayesinde ele geçirildi.

DÜŞMANA ANİ SALDIRILAR YAPMAYA, KENDİ ÜLKELERİNE DÖNERKEN DÜŞMANLA KARŞI KARŞIYA GELMEYE DAİR

Komutan, fırsatını bulduğunda düşmana gizli ve ani şekilde saldırmayı en büyük önceliği ve ilgisi hâline getirmelidir. Eğer yalnızca küçük bir grup adamlı böyle bir operasyonda başarılı olursa birçok düşman kaçır. Yukarıda bahsedildiği gibi dağ geçitlerinde her iki taraftan da düşmanla savaşmak için uygun bir yer bulursa, tereddüt etmeden saldırıya geçmelidir. Birliklerinin düzeni sayesinde ve Tanrı'nın da yardımıyla [böylece] düşmanı kaçmaya zorlar.

⁶ VII. Konstantin (913-959)

⁷ II. Romanos (959-963)

İşgal etmek üzere ülkemizin yolunda olan düşmanla çarpışmak yerine, ülkemizden kendi ülkelerine dönerlerken onlarla mücadele etmek daha münasıptır. O zaman yorgun düşerler ve Roma topraklarında bu kadar uzun zaman geçirdikten sonra yıpranmaları onları daha da kötüleştirir. Büyük bir ihtimalle çok fazla teçhizat, esir ve hayvan yükü altında olurlar. Adamlar ve atları çok yorgun olduğu için ilk muharebede dağılırlar. Ayrıca bir an önce kendi ülkelerine dönebilmek için acele edip endişelenirler. Buna ek olarak, birkaç günlük gecikme, yalnızca yakındaki geçitlerden değil uzaktakilerden de yeterli sayıda ve uygun teçhizatla birlikte Roma ordusunun toplanmasına ve savaş için hazırlanmasına zaman tanır. O zaman, söylediğimiz gibi, gece olsun gündüz olsun, onlarla savaşma zamanı gelir ve kuşkusuz kazanırız.

Bu nedenle komutan, düşmanın zarar görmeden dönmelerine asla müsaade etmemelidir. İşgale başlarken düşmanla savaşta karşılaşmaya hazırlanmak hızlı olmaz ve çabaların boşa gitmesine sebep olabilir. Öncelikle piyade birliklerini birkaç günde bu kadar çabuk bir araya getirmek ve onların doğru bir şekilde hazırlık yapmaları mümkün değildir. Buna ek olarak düşman tazelenecek, sıkı bir şekilde silahlanacak ve böylece savaşması zor olacaktır. Ancak geri dönüş yolunda onlara saldırmak daha avantajlıdır. Her işgal girişimlerinde geçitleri tutacağımız korkusuna kapılırlar ve böylece bir süre sonra Roma *themalarına* akınlarını keserler.

GEÇİTLERDEKİ SUYUN ÖNCE DEN KONTROL ALTINA ALINMASINA DAİR

Komutan, savaşa hazırlandığı yollarda ve dağ geçitlerinde akan herhangi bir su kaynağını, su çekebilmeleri için adamlarının ele geçirmesini sağlamalıdır. Akan suyun miktarı azsa

adamlara ciddi zararlar verir ve ayrıca adamlarının gerçekten zor durumda kalacak kadar çamurlanmadığından emin olmalıdır. Ancak özellikle yaz aylarında birliklere içecek ve erzak temini için herhangi bir kaynak yoksa, her birliğe on torba verilsin ve bunlar su taşımak için kullanılсын. Böylece bunlar, savaş sırasında çarpışan adamlara, içip ferahlamaları için dağıtılabilir.

Bununla birlikte geçitlerdeki savaşın nasıl sürdürüleceği konusunda yeterince şey söylendi. Böylesine zorlu bir arazide gece savaşmak gerekiyorsa bu çok faydalı olabilir. Ancak bunu başka bir bölümde açıklayacağım. Şimdi, çarpışma hakkındaki bahsimize başlayacağım. Bu [konu] az sayıdaki birliklerle çok sayıda düşmanı etkisiz hâle getirmek ve çoğunlukla Tanrı'nın yardımıyla onları ezmek için faydalı ve hatta gereklidir.

TEKLI AKINLARDA ÇARPIŞMA TAKTİKLERİNE VE ADAM SAYISINI TAHMİN ETMEYE DAİR

Tekli akın dediğimiz düşman akın türü, ülkelerinden piyadesiz yola çıkar. Genellikle hızlı bir şekilde at sürerler ve herhangi bir yerde kamp kurmayıp sadece atlarını beslemek ve dinlendirmek için mola vererek bütün gece yollarına devam ederler. Bu tekli akınlar genellikle çok küçük ancak seçkin bir birlikle başlar. Baskın yapmak istedikleri bölgeye en hızlı şekilde ulaşmak için çabalarlar.

Bu nedenle komutan, düşmanın yola çıktığını yoldaki nöbetçi ve muhafızlardan öğrenir öğrenmez sınır bölgesine hareket etmelidir. Önden bir *turmarch*⁸ veya başka deneyimli ve yetkin bir subay, bazı seçilmiş kıdemsiz subaylar ve iyi atlılar gönderilmelidir. Düşmanlara yetişip onları tecrübeli gözlerle izlemeli,

⁸ Hiyerarşide generalden sonra gelen ve bir *turma* birliğinin komutanı. *Thurma* birliği ise yaklaşık üç bin askerden oluşur ve üç tanesi bir *themaya* eşittir.

takip etmeli ve mümkünse oradaki düşman sayısını tahmin edip komutana rapor vermelidir. Düşmanın sayısal gücünü yalnızca [üstünkörü bir şekilde] gözlemleyerek tahmin etmek yetmez. İlk olarak atların toynak izleri vardır. Issız bir bölgede çok fazla ot varsa ve hepsi atlar tarafından çiğnenmişse, tecrübeli gözlemciler buradan düşman sayısı hakkında yaklaşık bir tahminde bulunabilirler. Benzer şekilde, akarsu geçişlerindeki zemin de incelenebilir. Düşman kampını terk ettikten sonra daha kesin bir tahmin yapılabilir. Komutan, bir düşman akınının yaklaştığını ve hangi bölgeleri işgal etmeyi planladığını öğrendiğinde onlara daha da yaklaşmalıdır. Kendini ve adamlarını gizlemek için uygun bir mevki bularak dört bir yana atlı gözcüler göndermelidir. Düşman hakkında bilgi edinmeli, her tarafa dağıldıkları sırada onların peşine düşmeli ve [böylece] güçlük çekmeden bozguna uğratmalıdır. Düşmanlar, akınlarına başlamadan bazı mahallî bölgeleri ele geçirmişse, komutanın yakınlarında olup kendilerini sıkı bir şekilde gözetlediğini öğrendiğinde, at binmeye bile cesaret edemeyip hiçbir başarı elde edemeden sadece yorgunluk, gözyaşı ve sefalet içinde alelacele kendi ülkelerine döner.

ORDUNUN TOPLANMASI VE HAREKETİNE, ÇIKIP CASUSLUK YAPMALARİ İÇİN TÜCCARLARI KULLANMAYA DAİR

Komutan, büyük bir ordunun teçhizatlandırılması ve hareketi konusunda tetikte olmalıdır. Özellikle de, genelde büyük orduların toplanma zamanı olan yılın o vakitlerinde, yani Ağustos ayında. O ay Mısır'dan, Filistin'den, Fenike'den ve Suriye'nin güneyinden Kilikya'ya, Antakya çevresindeki bölgeye ve Halep'e çok sayıda insan gelecek ve bazı Arapları da güçlerine katarak Eylül ayında Roma topraklarını işgal edeceklerdir. Düşman ordusunun toplamaya başladığı bu dönemde komutan, *tasina-*

kia olarak da adlandırılan *trapezitesleri* ve işinin ehli güvenilir gözcüleri sık sık göreve göndermelidir.

Tüccarları da göndermelidir. Bunlar, sınır bölgelerindeki kaleleri kontrol eden emirlerle arkadaşlık kuruyormuş gibi yapmalıdır. Onlara mektup yazmalı ve adamlarla hediye paketleri göndermelidir. Nihayetinde komutan, tüm bu görevliler gelip giderken düşmanın planlarını ve emellerini daha net bir şekilde anlayabilir. Düşman ordusunun kaç kişiden, kaç süvariden ve kaç piyadeden oluştuğunu, düşman komutanların yerini ve saldırmayı planladıkları bölgeyi bulmalıdır.

Ordunun harekete geçtiğine dair bilgiyi aldıktan ve Roma'ya yönelik muhtemel işgal mevkiini öğrendikten sonra tüm ordu toplanmalı ve sınıra doğru yürünmelidir. Topraklarımıza girmeden önce düşmanın yolunu kesmek için deneyimli bir *turmarch* veya başka yetenekli bir yüksek rütbeli subayla beraber seçilmiş atlıları göndermelidir. Bunlar, düşmanı takip etmeli, onlarla beraber hareket etmeli ve hareketlerini komutana rapor etmelidirler.

BİR ORDUYU GİZLİCE TAKİP ETMEYE DAİR

Düşmanı takip etmek, şu şekilde olmalıdır. Komutan tüm birlikleriyle beraber iyi ve güçlü bir bölgeye gitmelidir. Gözcüler, bölgenin sakinlerini hayvanlarıyla beraber tahkim edilmiş kasabalara veya bunlar mevcut değilse de dağların güvenli ve muhkem tepelerine sığınmalarını sağlamalıdır. Günün ikinci veya üçüncü saatinde orduyu takip edecek kişiler göndermelidir. Komutandan emir aldıktan sonra ise askerlerini yedek atlarla birlikte toplayıp düşmanın yürüdüğü yol boyunca süratle gitmelidir. Yükler ve atlar için seyisler komutanla birlikte arkada bırakılmalıdır. Beraberinde götürmeleri gereken tek şey bir

günlük yiyecektir. Sadece ekmek, peynir veya biraz kuru et; atlar ve katırlar için de ot.

Bir köyde kamp kurup ihtiyaç duydukları şeyleri bulduklarında, nöbetçiler mevzilerinde ve yüksek bir yerdeyken komutan, adamlarını atlarıyla birlikte günün dokuzuncu saatine kadar orada dinlendirmelidir. Birlik komutanı, yüksek bir nöbet noktasına gidip düşman tarafından yükselen toz bulutlarını ve dumanları kendisi gözlemlemelidir. Bu işaretlerden yürüyüş yolları ve konuşlanacağı yerler hakkında bir tahminde bulunabilmelidir. Deneyimli askerler kamp alanı için uygun yerleri belirleyebilmelidirler.

Düşmanın kamp kurduğu yeri bulduklarında derhâl komutana haber vermelidirler. O da hemen emrindeki orduyla beraber yola çıkmalı, zırhlarının üzerine *epanoklibana*⁹ dediğimiz türden bir cübbe giymeli, herkes silahını elinde taşımalıdır. Baskın için kamptan ayrılan düşmanlar günbatımından sonra çadırlarına döndüğünde ve onları koruyan takımlar mevzilendiğinde ilerlemeli, düşman kampının yakınına hareket etmelidirler. Kararlı ve dikkatli, aynı zamanda da gizlice yürümek gerekir. Komutan kendini gizlemelidir. Böylece düşman onu gözleyemeyecektir. Karanlık çöktükten sonra ise kampa daha da yaklaşmalıdırlar. Düşman yüksek bir dağda kamp kurmuşsa, kamplarına yakın bir veya iki bölgeden gözetim altında tutulmalıdırlar. İki ya da üç adam atlarından inip dağa tırmanarak kampa yaklaşmalıdır. Düşmanın kolayca ulaşamayacağı bu güvenli ve yüksek mevziden orduyu izlemeli, birliklerin seslerini, atların ve katırların kişnemesini dinlemelidirler. Ayrıca, her biri kampın etrafına belirli aralıklarla konuşlanacak olan dörder kişilik dört birlik daha

⁹ *ἐπανοκλίβανα*: Cilalanmış zırhların parlamasını önlemek için zırh üzerine giyilen cübbe benzeri koyu renkli bir giyecek.

gönderilmelidir ki onlar da atların kişnemesini ve birliklerin mırıldılarını dinleyebilsin.

Kampın yakınlarında böyle güvenli bir dağ yoksa da yine aynı şekilde kampın etrafına sessizce yerleştirmek için dörder kişilik dört birlik gönderilmeli. Geri çekilme gerekliyse, ısıklı ve sözlü bir komutla birbirlerine özel sinyaller verebilirler. Diğer birlikler tarafından gecede iki veya en az bir kez değiştirilip adamların ve atların dinlenmesi sağlanmalıdır. Bu destek sırasında bir *turmarch* veya başka bir yüksek rütbeli subay gözetleme noktasının yerini ve işleyişini takip etmeli, yeni adamların diğerlerinin yerine düzgün bir şekilde yerleştiğinden emin olduktan sonra önceki görevine dönmelidir. Baskının başladığını belli eden sesleri duyduklarında bu dörtlü birlikler biraz geri çekilmeli, ancak çok fazla uzaklaşmamalıdır. Düşmanın hareketini *turmarcha* rapor etmelidirler. O da komutana düşmanın hangi yoldan ve ne zaman gittiğini bildirmelidir. Komutan, düşman hareketlerinin tam saatini öğrenirse güneş doğana kadar ne kadar ilerlemiş olacaklarını tahmin edebilir. *Turmarch* tarafından gönderilen adamlar, kamplarındaki komutana baskın ekibinin ayrıldığını bildirmelidir. Ancak onu orada bulamayıp yalnızca geride bıraktığı kamp muhafızları varsa geldiklerinde yüksek sesle bağırmalıdırlar. Muhafızlar, bu bağırışları işitince durumu yakından inceleyecek ve onlara katılıp komutana veya tekrar komutanın olmadığı bir durumda diğer kamp muhafızlarına götüreceklerdir. Düşman tarafından pusuya düşürülmemek için güvenlik açısından gecede bir veya iki defa kampın yeri değiştirilmelidir. Ayrıca korumasını sağlamak için de iki nöbetçi ekibine sahip olmalıdır.

AKIN BİRLİKLERİNİN HAREKETİNE VE TAKİBİNE DAİR

Bir akın birliğinin hareket ettiğini öğrenen komutan, derhâl seçilmiş bazı süvarilerle birlikte bir subayı göndermeli ve onu akın birliğini takip eden *turmarch* olarak atamalıdır. Bu subaya akın birliğinin hareketlerini komutana bildirmek için gönderilen adamlardan biri eşlik etmelidir. Bu adam, *turmarcha* daha çabuk ulaşması için yol gösterici olarak hizmet etmelidir. Komutanın kendisi de askerleriyle beraber, gönderdiği subayın arkasından hareket etmeli ve *turmarcha* bir an önce yetişmelidir. Ardından, düşman akın birliğini takip eden *turmarch*ın arkasında kalmalıdır. Düşmanın arkasından büyük bir hassasiyetle takip edilmeli, yoldan sapılmamalı, izlerine ve yürüyüş hatlarına bağlı kalınmalıdır.

Düşman akın birliği hareket ettiğinde *turmarch*, yetenekli ve deneyimli adamlardan oluşan üç takım seçip onlarla birlikte düşmanın gittiği yoldan gitmelidir. Birinci, ikinci ve üçüncü takımlara nasıl ilerleyecekleri ve düşmanı nasıl takip edecekleri konusunda talimatlar verip birliklerine dönmelidir. İlk takım, düşmanın sesini ve atlarının kişnemelerini duyacak kadar düşmana yaklaşmalıdır. İkinci takım, önündekini görebileceği ve onlar tarafından da görülebileceği bir mesafeden takip etmelidir. Üçüncü takım ise ikincisini takip eden altı kişiden oluşmalıdır ki böylece ikisi, takımların elde ettiği bilgileri *turmarcha* iletebilir. *Turmarch* da bunu komutana bildirir. Eğer düşman yürüyüşünü hızlandırır, birinci takım bu bilgiyi diğerlerine iletmelidir. Böylece *turmarch* ve komutan da yürüyüşlerini hızlandırır ve düşmanın çok gerisinde kalmaz. Öte yandan düşman yürüyüşünü yavaşlatırsa, *turmarch* ve komutan da aynı şekilde yürüyüşlerini yavaşlatır. Aksi hâlde çok yaklaşırlar ve fark edilebilirler. Düşmanı takip eden birliklerin hareketlerini

göremeyecek veya onlar tarafından görülemeyecek kadar geride kalmamalıdır. Bu ciddi sorunlara yol açabilir.

Düşman, atlarını beslemek için kamp kurduğunda mutlak suretle komutana haber verilmesi gerekir. Daha sonra kamp kurup kendi atlarını beslemek için uygun bir yer bulur. Kendisini korumak için biraz ötede nöbetçi muhafızlar görevlendirmelidir. Düşmanın tekrar harekete geçtiği haberi kendisine iletildiğinde derhâl peşinden gitmelidir. Kendi çevresinde, birliklerinin duyabileceği bir uzaklıkta otuz kadar adam görevlendirmelidir. Arkasında da saka dedikleri süvari birliğiyle beraber bir subay onu takip etmelidir. Komutan belirli bir mesafeden yol alsın ve arkadan takip edilmemek için her türlü önlemi alın. Çok dikkatli bir şekilde ilerlemeli ve düşmanı yakından takip eden birliklere düşmanın, komutanı ve onları takip eden diğer birlikleri pusuya düşürmek için bazı müfrezeler bırakabileceği yönünde uyarmalı, gözleri açık olmalarını emretmelidir. Bu, Tarsuslular tarafından sık sık yapılmıştı. *Turmarch* onları arkadan takip ettiği sırada önlerindeki dereleri ve birliklerin gizlenebileceği yerleri dikkatli bir şekilde kontrol etmemiş ve beklenmedik bir pusuya düşmüştü. Bu, takip birliklerinin çok uyanık ve buna benzer şeylerin meydana gelmesini engellemek için dikkatli olması gerektiği anlamına gelir.

Komutanın, düşmanın saldırmayı düşündüğü yerleri ve köyleri tespit etmesi gerekir. Şafaktan önce, buraların sağına veya soluna, neresi kendisine daha güvenli olacaksa oraya doğru [uygun] bir açı elde etmesi gerekir. Yürüyüşünü hızlandırıp saflarından aşağı yukarı iki mil kadar uzaklaşmalıdır. Bu, daha önce de söylendiği gibi düşmanın toz bulutlarını görüp, varlığını gizlemek için şafaktan önce yapılmalıdır. Komutan, güvenli bir yere ulaştığında ordusunu gizlemelidir. Birkaç atıyla beraber düşmana daha çok yaklaşmalı, yüksek bir noktadan onları iyice gözetmelidir. Düşman saldırı için yola koyulduğunda veya

yağma yapmak için dağıldığında, komutan günün üçüncü veya dördüncü saatine kadar orada [gizlendiği yerde] kalmalıdır. Emir in savaş düzenini tetkik etmeli ve adamlarının sayısını dikkatlice hesaplamalıdır. Akına giden birlikler emirin savaş düzeninden yeterince uzaklaştıklarında tekrar geri çekilemezler ya da emirin düzenine yapılacak bir saldırının farkına bile varmazlar. Adamların hepsi köylere giderek mümkün olduğunca fazla ganimet peşine düşeceği için, komutan kendi savaş hattını uygun bir şekilde düzenlemeli ve sayıca epey azalmış olan düşmana saldırmalıdır. Böylece Tanrı'nın yardımıyla muzaffer olacak ve düşmanı kesin bir şekilde yok edecektir.

[Komutan eğer] düşmanın kendi birliklerinden daha güçlü olduğunu fark ettiği için savaş hattına doğrudan saldıracak kadar kendine güvenmiyorsa, o zaman uygun ancak gizli bir yan yoldan hareket edip hızlı bir şekilde dağıntık hâldeki düşman askerine ulaşmalıdır. Tüm gün boyunca hücum etmeli ve dağılmış hâlde olduklarından dolayı onlarla çarpışmalıdır. Tanrı onun yanındayken unutulmaz işler başaracaktır. Emir in savaş düzenini gözetmesi ve gördüğü her şeyi kendisine rapor etmesi için birkaç atıyla birlikte yetenekli arkasında bir subay bırakmalıdır.

Komutan, yağma için dağılan grubu korumakla görevli bir *foullkonla*¹⁰ karşılaşarsa kuvvetlerini ikiye bölerek *foullkona* saldırmak için önden birini göndermelidir. Savaşa girdikten sonra komutan, kendi savaş hattının yakınında, şiddetle ve şevkle bağırıp savaş çılgınlıkları atarak rakiplerine taarruz etmelidir. Tanrı'nın yardımıyla onları geri püskürtecek, takip edecek ve tümüyle mağlup edecektir.

¹⁰ Φουλλκον: Birliklerin birbirine yakın ve kompakt bir şekilde kapanmış (kaplumbağa) savunma düzeni.

Böylece general Tanrı'nın yardımıyla başarılı olursa, yağma için yola çıkmış olan düşmanı mahvedecektir. Böylesine büyük ve takdire şayan bir hizmetten sonra düşmanın aşağılık bir şekilde kendi ülkesine geri dönmesi muhtemeldir. Ancak [düşman] hâlâ bizim topraklarımızda vakit geçirmeyi düşünüyorsa o zaman komutan tüm birliklerini toplayıp düşmandan uzak ve uygun bir yere çekilmeli, orada yorgun adamlarını üç gün istirahat ettirmelidir. Her gün yukarıda tarif ettiğimiz gibi yalnızca düşmanı gözleyecek olanları göndermelidir. Komutan, düşmanın geri çekilmeye başladığını öğrendiği zaman piyadeyi yolun zorlu bölümlerine yerleştirmek için derhâl ve aceleyle yetenekli bir subay göndermelidir. O da acele etmeli, gündüz ve gece dinlenmeden büyük bir hızla düşmanın önüne geçmelidir. Tüm ordusunu, atlıları ve yayaları düzenledikten sonra, daha önce ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi onları savaşa sokmalıdır. Bu şekilde yaparsa İsa Mesih'in lütfu ve lekesiz annesinin gücü ve şefaati ile düşmanla mücadelesinde galip gelecektir. Bu konu için bu kadar yeterli.

AKIN BİRLİĞİNİN ARKADAN GELEN BİRLİKLERDEN AYRILMASINA DAİR

Gözlemlediğimiz şeyleri yazarken en ufak bir tereddüdümüz olmayacak. Düşman ordusu, süvari ve piyadeleriyle birlikte çeşitli şekillerde kendi şehirlerinden ve ülkelerinden ayrılmış ve birkaç gün, hatta belki daha da fazla beraberce at sürdükten sonra birbirlerinden ayrılmışlardır. Ülkemizi baştan sona geçip yağmalamak niyetindeki atlılar, henüz evlerinde olan köy sakinlerine her şeyden habersiz oldukları bir anda saldırmak için acele ettiklerinden dolayı piyadelerden ayrılarak onların birkaç gün önüne geçerler. Yük katarı ile birlikte piyadeler ve ekipmanları arkalarından gelir. Dar boğazlardan ve zorlu

arazilerden geçerek kendilerini koruyacak ve emniyetlerini sağlayacak bir yer aradıktan sonra kamp kurarlar. Orada, zorlu arazide güvenli bir şekilde kendilerine eşlik edecek olan, baskın yapmak için yola çıkmış atlıların dönüşünü beklerler. O zaman, komutana ayrıldıkları rapor edildiğinde gözcüleri göndermeli ve yukarıda belirttiği gibi her şeyi yapmalıdır. Komutan, eğer yapabilirse yağma için yola çıkan adamlar dağınık hâldeyken onlara saldırmalıdır. Böylece onları kaçırmaya zorlayacaktır. Tüm bunları hızlıca gerçekleştirmelidir. Ancak bir beceriksizlik yapıp sorunlarla karşılaştıysa o zaman kamptaki orduyla savaşmaya hazırlıklı olmalıdır. Onlara koruma sağlayabilecek bir nehir veya akarsu olması ihtimaline karşı çadır kurdukları bölgeleri dikkatlice tetkik etmelidir. Arazinin yapısını göz önünde bulundurarak hazırlık yapmalı, piyadelerin kendisine katılmasını sağlamak için her türlü çabayı göstermelidir. Komutan, onların kampların yerini değiştireceklerinden şüphelenirse veya bunu kaçaklardan öğrenirse, gece vakti düşmanın geçeceği yolun her iki tarafına saklanmak için deneyimli subayların emrinde atlılar göndermelidir. Daha sonra bu gruptan yüz adam seçmeli, düşmana pusu kurmakla görevlendirmeli ve düşmanın ele geçireceği yerlerin yakınlarındaki köyleri gözetlemelidir. Kendisini ve tüm birliklerini uygun ve gizli bir yere yerleştirmeli, iyi bir görüş noktasından düşmanı hareket hâlindeyken gözlemlemelidir. Düşman atlıları, civardaki köylerden ihtiyaç duydukları şeyleri toplama arayışına gireceklerdir. Adamlarımız tarafından gözetlenen köylere girip köylülerin evlerini aramaya başladıklarında pusudaki bu yüz atlı hücum etmeli, olabildiğince çok kişiyi öldürmeli veya esir etmelidirler. Düşman, adamlarımız peşlerindeyken iki tarafında pusu olan yolda sığınak arayarak derhâl kaçacaktır. Adamlarımız, düşmanı tuzağa çekecek şekilde takip ederler. Bu noktada yolun her iki yanına da gizlenmiş olan

adamlar atlarına binip büyük bir kuvvetle üzerlerine hücum etmeli ve çok sayıda kişiyi kılıçtan geçirmelidirler.

Komutan bütün bunları gördüğünde adamlarının çoğuyla düşman savaş hattına mümkün olduğu kadar şiddetli bir şekilde saldırmalıdır. Adamlarının geri kalanı da düşmanın arkasına doğru hareketlenmeli ve orada savaş için hazırlanmalıdır. Günahlarımız herhangi bir engele sebep olmadıkça düşmana üstün geleceklerdir. Yine de düşmanlar, şiddetli bir şekilde savaşıp yerlerini koruyabilir. Yük hayvanlarını veya oradaki her şeyi bir tür siper gibi kullanarak buldukları yerde durup bize karşı savaşmak için hazırlanabilirler. Bu, büyük zorluklara neden olacaktır. Bununla birlikte komutan, bir çember oluşturarak onlarla savaşa devam etmelidir. Eğer mümkünse piyadelerimiz, savaş günü oraya gitmek için oldukça acele etmelidir. Böylece birçoğu bu hareketlerin hazırlıklarına katılabilir. Çok uzakta oldukları için bu mümkün değilse yetenekli atlılardan bazılarını diğer atlılarla birlikte ayakta yay, sapan, mızrak ve kalkan kullanarak düşmanla savaşmaları emredilmelidir. Komutan, yakınlardaysa ekipmanlarını ve yük katarını getirmeli, onları şaşırtmak ve umutsuzluğa düşürmek için düşmanın yakınlığında kamp kurmalıdır. Buldukları yerde su mevcut değilse bu da onların morallerinin bozulmasına sebep olur. Onları tamamen mağlup edemese bile yine de birçoğunu tutsak edecek, öldürecek veya yaralı bırakacak ve onların savaşçı ruhunu yok edecektir. Roma yerleşim bölgelerine bir daha saldırmaya cüret edemeyeceklerdir.

Komutan, kaçaklar veya tutsaklar aracılığıyla düşmanın bir yerden başka bir yere hareket ettikleri bilgisine sahip değilse ve bu nedenle gece yolları üzerinde onlara pusu kuracak gruplar gönderemiyorsa, düşman gündüz vakti açıkça ilerlerken ordusunun çok küçük ve yetersiz olmaması hâlinde onlara karşı saldırıya geçmeye hazırlanmalıdır.

Yük katarına yapılacak bir saldırı, kısaca söylemek gerekirse ordumuz hiçbir dirençle ve zararla karşılaşmaz çünkü yalnızca birkaç atlı tarafından korunur. Aslına bakılırsa onlarla savaşta girdiğimiz her seferinde Roma ordusu birçoğunu öldürdü, esir aldı ve yükleriyle birlikte birçok katırını ve yük hayvanını ele geçirdi. Savaş günü piyade kuvveti tam teçhizatlı ve çarpışma için iyi bir durumda gelirse, iyi bir komutan olarak çember şeklinde bir saldırı hazırlamalı ve sonuçta düşmanı yok etmelidir. Bunun düşmanın yük katarına yapıldığı kadar onlar tarafından bizimkine karşı da yapıldığına tanık olduk, tarih kitaplarından okuduk ve bizden öncekilerden öğrendik. Tüm bu nedenlerden dolayı yük katarına yapılan bir saldırı iyi sonuç verir. Mukavemet veya zararla değil galibiyet ve zaferle sonuçlanır. Roma ordusu savaşta galip gelemese bile en azından herhangi bir zarar görmeyecektir.

Düşman, buldukları yer güçlü olduğu için orada kalmayı sürdürüp akın birliğini orada beklerse aynı şekilde komutan da onlara saldırısını başlatmalıdır. Piyadelerini toplama bahanesiyle veya başka herhangi bir bahaneyle gecikmemelidir çünkü baskın yapanlar geri dönüp saldırıyı engelleyebilir. Komutanın onlara karşı bu şekilde hareket etmesi gerekir. Özellikle civarda düşman kampına yakın yerleşimleri keşfetmek için gözcüler göndermelidir. Deneyimli ve cesur bir subayın komutasındaki seçkin atlılar, bölgede uygun bir yere gizlenmelidir. Daha sonra erzak bulmak için dışarı çıkan düşman birlikleri kendilerine yönelince saldırıya geçmelidirler. Önden gönderilen birlikleri güçlendirmek ve sayılarını artırmak için diğer atlılar da pusuya gönderilmelidir. Düşman atlıları bu birlikleri takip etmeye çalışırsa saldırıya uğrayacak, kaçacak ve takip edilecektir. Nihayetinde düşmanın yük katarını korumak için geride bırakılan atlıların sayısı her zaman azdır.

Düşman bölgeye gelmezse ve bu plan uygulanamaz ise o zaman düşmanın develerini olatmaya kampın hangi tarafına götürdüğünü öğrenmek için daha deneyimli gözcülere emir verilmelidir. Ardından eğer uygun bir yer bulunabilirse bir *turmarch* veya başka bir subay cesur atlılarla beraber bir akarsu aramayla görevlendirilmelidir. Bunlar, yaklaşıp kadar gizlice ilerlemelidirler. Daha sonra develere saldırımları gerekir. Bu işle görevli birlikler iki gruba ayrılmalıdır. Yarıyı otlayan develeri ve eşekleri ele geçirirken diğer yarıyı da onlara koruma ve destek sağlamalıdır. Düşmanın bir *foulkonu* kampın dışında konuşlanıp develere saldıran adamlara karşı harekete geçerek onları takip etse bile geride kalan birlikler bunlara saldıracaktır. O zaman, uzakta değil yakında gizlenmiş olması gereken komutan da derhâl onlara karşı harekete geçmelidir. Yapılan savaşı gözlemlerken kuvvetlerini ya düşmana şiddetli bir şekilde hücum edecek şekilde organize etmeli ya da gönderilen birlikler kendi adamlarından fazlaysa onları bir arada tutup düşman kampına doğru saldırmalıdır. Toprağın şeklini göz önünde bulundurarak tüm askerlerini, süvarilerini ve piyadelerini çıkarmalıdır. Tüm piyade ve süvarileri bölümlere taksim etmeli ve ardından mümkünse bir çember şeklinde düşmana karşı saldırıya geçmelidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi düşman için bir siper oluşturabilecek nehir, akarsu veya bir geçit varsa askerlerini orada konuşlandırmalıdır. Orada kamp kurmayı düşündüklerini açıkça belli ettiğinden emin olmalıdır ki düşman bundan korksun. Savaş hazırlığını iyi, düzenli ve cesur bir şekilde yaparsa büyük başarılar elde edecektir. Ancak düşmanlar piyade kuvvetleri ve arazi tarafından desteklenip şiddetli bir direniş gösterebilecekleri için ilk günden onları geri püskürtemezse yakınlarda kalmalı ve daha fazla piyade desteği istemelidir. Ayrıca gece boyunca onlara ateş etmek için hafif birlikler ve sapanlılar getirmeli ve

çevrelerinde çok sayıda ateş yakmalıdır. Hafif birlikleri göğüs göğse çarpışmaya ve düşman kampına girene kadar tehlikeyle cesurca yüzleşmeye teşvik etmelidir. Ardından gece vakti atları, katırları ve diğer şeyleri alabilir, düşmana saldırmaya ve onları katletmeye devam edebilirler. Tanrı'nın yardımıyla bir birimde işler böyle yürürse savaş hattındaki diğerleri de bunu görecektir ve ne olduğunu bilecektir. O zaman hızlıca harekete geçecekler ve ölümü küçümseyerek, yağmalamak ve bir şeyler elde etmek için Mesih'in lütfuyla onları kolayca alt edeceklerdir. Eğer bazı hatalar veya talihsizlikler yüzünden birlikleri düşmanı tamamen mağlup edemese de yine de birçoğunu öldürüp büyük miktarda ganimet ele geçireceklerdir.

Komutan, düşman kampının etrafındaki operasyonları idare ederken, aynı zamanda düşman akın birliğinin geri döneceği muhtemel yolu tutmak için kırk atlı asker ile deneyimli bir subayı uygun bir mesafeye göndermelidir. Onların kamplarına doğru ilerlediklerini ve Tarsusluların âdeti olduğu üzere akın birliğinin geldiğini kamptakilere duyurmak için önlerinde *veredon* dedikleri bir şeyle adamlarımıza yaklaştıklarını gördüğünde keşif için görevlendirilmiş subay derhâl komutana haber vermelidir. *Veredonun*, baskın birliğinin ana gövdesinin bir miktar önünde olduğunu görürse yetenekli bir subayı onlara saldırmak için göndermelidir. Bu, onları kolayca alt edecektir. Fakat *veredon* akın birliğinin ana gövdesinin az biraz önünde ilerliyorsa onlara karşı kimse gönderilmemelidir. Aksine, düşmana karşı savaşta Tanrı'nın yardımıyla yetinmeli, güçlü ve uygun yerleri ele geçirerek tüm birlikleriyle geri dönmelidir.

Düşman ordusu zorlu noktalardan geçerken tutsaklardan veya sürülerden oluşan varlıklarını korumak için akın birliğinin kendilerine eşlik etmesini beklediğinde, komutan onlardan önce oraya varmalı ve tüm adamları, piyadeleri ve süvarileriyle geçitleri tutmalıdır. Yukarıda açıklandığı gibi onlara karşı mücadelede

yenilmez olacaktır. Geri dönerken saldırıya ara verilmemeli, dinlenmelerine asla müsaade edilmemelidir. Zorlu noktaları idare edebilirse onlara kesinlikle üstünlük sağlayacaktır. Fakat piyade kuvveti yeterli sayıda olmadığı için onlara karşı tamamen üstünlük sağlayamazsa, yine de esir alınan vatandaşlarımızın hepsini olmasa bile çoğunu ve mallarını kurtarır. Askerleri, hiç şüphe yok ki çok sayıda düşmanı yaralayacak ve esir edecektir.

PİYADELERİ ZORLU GEÇİTLERİN HER İKİ TARAFINDA KONUŞLANDIRMAYA DAİR

Yanında az sayıda birlik olsa bile komutan, düşmanı yenmek için başka bir yöntem kullanmalıdır. Eğer mümkünse yakınlarında bir kale olan uygun ve güvenli bir yer aramalıdır. Bölgenin doğal savunması, piyade tarafından işgal edilmeye izin vermemelidir. Birlikler, yolun her iki tarafındaki pusuda gizlenmelidir. Gizli bir süvari ve piyade kuvveti onun yakınında olmalı, kendi konumu da piyadenin hemen arka sırasında olmalıdır.

Pusu kurmak için komutan tarafından seçilmiş yüz kadar adam gönderilmelidir. [Bu adamların] kuvvetli atları olmalı, saklanmaları için uygun noktaları bilen deneyimli ve cesur bir subay onları komuta etmelidir. Böyle bir yeri gece ele geçirmeli ve adamlar dikkatlice saklamalıdır. Şafakta, bir gözetleme noktasına çıkmalı ve düşmanın yürüyüş sırasındaki hareketleri gözlemlenmelidir. Düşmanların köyleri yağmalamak, para, ganimet ve ne bulurlarsa toplamak için yola koyulduğu görüldüğünde, düşmanın atlarından inip köy evlerini aradıklarını görene kadar beklemelidir. Daha sonra komutan, düşmandan çok daha fazla olan altmış veya yetmiş atlıyla (komutanın kuvveti, düşmanınkinden fazla olmalıdır), süvarilerine tüm güçleriyle düşmana cesaretle saldırmayı emretmelidir. Tanrı'nın yardımıyla başarılı olacaklardır. Ancak düşman tarafından geri püskürtülmeleri

hâlinde kalan kırk atının devreye girmesi gerekir. Tutsaklar ya öldürülmeli ya da en önden gönderilmelidir ki askerlerimiz çabuk hareket edebilsin ve müstahkem yere ulaşabilsin.

Bu arada subay da düşmanla çarpışmaya devam ederek tecrübesini sergiler. Bir hücum edip bir kaçarak düşmanı kendisini takip etmeleri için kışkırtır. Düşmanı piyadelerin gizlendiği yere kadar çekebilirse askerlerimiz saklandıkları yerlerden çıkarak düşmanı kontrol altına almalıdır. [Böylece] piyadelerimizin arasından geçen düşman, süvarilerimizin kurduğu pusuya düşecek ve ortadan kaldırılır. Piyadeler, arazinin avantajıyla, komutanı takip eden düşmanın o bölgeden geçmesine izin vermemiş olurlar, onlar da takibi bırakıp hiçbir şey elde edemeden geri dönerler. Yakalanan adamlarını ise çoktan kaybetmiş olurlar.

ROMA ORDUSU HAREKETE GEÇMEDEN ÖNCE DÜŞMANIN ANİ SALDIRI YAPMASINA DAİR

Düşman sık sık yaptığı gibi daha imparatorluk kuvvetleri toplanmadan ani ve yoğun bir saldırı başlatırsa ve komutan bu ani saldırı karşısında *themasındaki* tüm birlikleri toplayamazsa, yine de sahip olduğu birlikler az mı sayılır? [Böyle bir durumda] düşmanın yağma yapmak için ivedilikle koştuğunu görür, akın edecekleri bölgenin henüz boşaltılmadığını, halkının kalelere ve müstahkem yerlere sığınmadığını fark eder. Düşmanın önüne geçmek için ve bölgeyi mümkün mertebe tahliye edip köylülere ve sürülerine sığınak bulmak amacıyla hızlıca *turmarch* veya başka bir subay göndermelidir.

Komutan, düşmanın şafakta köylere saldırmayı planladığını gördüğünde yukarıda açıkladığımız gibi düşmanın peşine düşmelidir. Aynı gece, düşmana savaşa hazırlanıyor izlenimi vermelidir. Bunu yaparak onların saldırılarını önleyebilir ve bölgenin herhangi bir zarar görmesini engelleyebilir. Yolları